

Počátky skutečného vzdělávání neslyšících - XVI. století

„Vzdělávací prokletí“, které nad neslyšícími vyřkli Aristotelovi opisovači, se podařilo prolomit až renesančnímu učenici **Roelofu Huysmanovi** (1442 - 1485), jenž se narodil v Groeningen v Holandsku a který je více znám pod jménem **Rudolf Agricola**. Ten ve své posmrtně vydané knize **De Inventione Dialectica** (8 vydání v letech 1521-1567) píše doslova:

Viděl jsem člověka, který od kolébky neslyšel a byl tudíž také němý, který se naučil rozumět všemu, co bylo napsáno jinými osobami a který vyjadřoval písemně všechny své myšlenky, jako by mohl používat slova.

Agricola

Rudolf Agricola
Obrázek 33

Tohoto Agricolova komentáře si povšiml italský matematik, lékař, fyziolog, astrolog a filozof **Girolamo Cardano** (1501 - 1576)¹, který ho rozvedl ve své slavné knize **Paralipomenon**.

Girolamo Cardano

Pro neslyšící to bylo revoluční prohlášení, protože poprvé došlo ke korekci Aristotelova názoru a zboření letitého mýtu, že k myšlení je třeba slyšet slova.

Za prvního skutečného učitele neslyšících je považován šlechtic a benediktinský mnich **Pedro Ponce de Leon** (1508 nebo 1520 - 1584), který založil školu pro neslyšící v klášteře sv. Salvátora. Jeho žáci pocházeli ze šlechtických rodin. Nejznámějšími z nich

Pedro Ponce de Leon

se stali dva synové maršálka Kastilie Francisco a Pedro de Velasco. O díle Pedra de Ponce můžeme číst pouze ve zprávách jeho současníků. Jeho vlastní spisy patrně shořely při požáru kláštera kolem roku 1814. Pedro Ponce de Leon prý vycházel z psaní jmen a názvů a učil své žáky psaná slova vyslovovat. Nevyužíval odezírání. Kdo chtěl s neslyšícím mluvit, musil prý buď psát, nebo ukazovat. Hluchý odpovídal hlasem. Nevíme, zda Ponce používal nějakou prstovou abecedu.

Fray Pedro Ponce de Leon

Obrázek 35

¹ Cardano si již byl vědom rozdílů mezi vrozenou hluchotou, hluchotou získanou před nabytím mluvené řeči a hluchotou postlingvální. Další údaje o Cardanovi lze najít ve 2. dílu této knihy.

Zhruba ze stejné doby se zachovaly zmínky o brandenburském proboštovi **Joachimu Paschovi** (1527 - 1578), jenž sám učil svou dceru Alžbětu, která ohluchla po nemoci ve věku jednoho roku. Pascha používal znaků a obrazů.

IOACHIM, PASCHA, RUPPINENSIS, BERLINI PRÆPOSITUS, ET ELECTORI BRANDENBURGICO A CONCIONIB, ANLICTIS AC CONSILII ECCLESIASTI TANDEM GENERALIS MARCHIÆ SUPERINTENDENS.

Joachim Pascha
Obrázek 36

XVII. století

Ramírez de Carrión

Počátkem 17. století potřebovala vdova po dalším maršálkovi Kastilie najít učitele pro svého syna Luise de Velasco, který ohluchl ve dvou letech. V rodině si vzpomněli na příběh Pedra de Ponce a pokoušeli se najít obdobného učitele. Našli ho v **Ramírezovi de Carrión** (1579 - 1652), který učil neslyšícího markýze z Priega a který se nakonec uvolil učít i malého Luise. Dosáhl s ním značného pokroku, který bývá nejčastěji dokumentován Luisovou větou „Nejsem němý, jenom neslyším“. Poté však patrně došlo mezi učitelem a rodinou k nějakým neshodám a roku 1619 se Carrión vrátil k markýzovi de Priega. Výchovy Luise se ujal rodinný přítel **Juan Martín Pablo Bonet** (1579 - 1633), který se od Carrióna mnohým postupům naučil.

Pablo Bonet

Juan Martín Pablo Bonet se narodil 7. 1. 1579 v Tores de Berellen v Kastilii. Otec byl vznešený šlechtic a starosta v Tores. Pabla dal na vychování ke strýci - vysokému důstojníku v Madridu. Bonet se zúčastnil válečných výprav proti berberským námořním lupičům a bojů s Itálií a Francií. Byl velmi statečný. Stal se něčím, co by se dnes nazývalo válečným zpravodajem. Ovládal kromě latiny a řečtiny ještě italštinu a francouzštinu. V roce 1607 vstoupil do služeb kastilského konštábla dona Juana Fernando de Velasco. Po jeho smrti zůstal ve službách rodiny a byl patrně důvěrným přítelem vdovy. Publikace knihy „Reduction de las Letras“ přinesla ctižádostivému Bonetovi tolik potřebnou proslulost. Lope de Vega mu věnuje jednu báseň a jednu komedii. Nyní „konečně slavný“ Bonet ale výchovu neslyšících téměř okamžitě opouští a vstupuje do služeb knížete de Monterey, který byl vyslancem krále Filipa II. ve Vatikánu. Brzy poté byl zvolen do sněmu za předsedu strany šlechticů. Umírá ve věku 54 let dne 2. 2. 1633 v Madridu.

Juan Pablo Bonet

Bonetova kniha
Obrázek 37

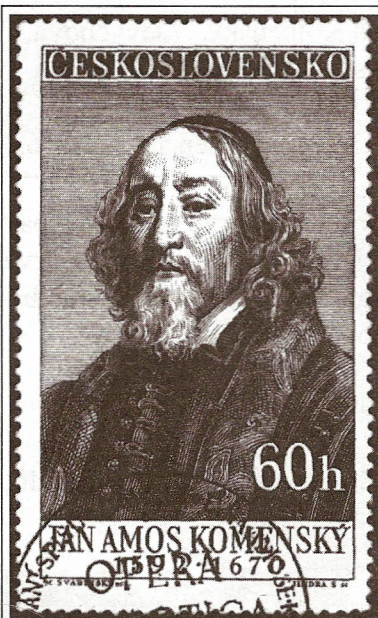
Juan Martín Pablo Bonet vydal roku 1620 v Madridu svou slavnou knihu „Reduction de las Letras y arte para Enseñar a Hablar Los Mudos (Zjednodušení zvuků a umění naučit němé mluvit)“. Mnoho historiků Bonetovi vyčítá, že se v celé

knize ani jednou nezmiňuje ani o Pedroví de Ponce, ani o Carriónovi a označuje sám sebe jako jediného objevitele metody¹.

Kniha je dvoudílná. V prvním dílu jsou popsány fonetické kvality písmen abecedy, které vždy neodpovídají jejich jménům. Spojením písmen s fonetickými charakteristikami se Bonet snažil neslyšícím zjednodušit vyslovování psaného textu. Ve druhém dílu propaguje Bonet jednoruční prstovou abecedu a žádá, aby se jí naučili všichni v okolí neslyšícího. Bonet je také první, kdo se zmiňuje o odezírání a píše doslova:

Odezírání nelze naučit, závisí pouze na veliké pozornosti na jejich straně (*neslyšících*), lze za něj vděčit pouze jejich vlastní dovednosti, nikoliv dovednosti učitele.

Mělo by nás naplňovat hrdostí, že mnoho zahraničních knih o historii vzdělávání neslyšících se zmiňuje i o **Janu Ámosovi Komenském** (1592 - 1670).

Jan Ámos Komenský
Obrázek 38

Jan Ámos Komenský se narodil 28. 3. 1592 v Nivnici u Uherského Brodu. Velmi brzy osiřel a starali se o něj členové Jednoty moravských bratří. Soustavně se začal vzdělávat až v 16 letech v Přerově. Od r. 1610 studuje v zahraničí (Herborn, Heidelberg), kde začíná psát i literární prvotiny. V roce 1614 se vrací do Přerova, ale brzy se musí skrývat před válečnými událostmi. Jeho žena umírá za morové epidemie v roce 1622 v Přerově i se dvěma syny a Komenský hledá stále více útěchy ve víře. V roce 1623 píše své nejznámější dílo „Labyrint světa a ráj srdce“. Pedagogikou se začal zabývat pod vlivem prací Němce Eliáše Bodina. První českou didaktiku však nedokončil, protože v zimě 1628 emigruje do polského Lešna, kde byla silná polská větev Jednoty bratrské. V Lešně napsal rozsáhlé „Umění umělému vyučování“, které však zůstává 30 let v rukopise. Výtah z tohoto díla aplikovaný na vyučování latiny vydává v roce 1631 pod názvem „Brána jazyků otevřená“. Toto dílo ho proslavilo. V roce 1641 byl pozván do Anglie, aby tam zavedl své reformy. Poněkud bombasticky

Jan Ámos
Komenský

popisuje své úspěchy v díle „Via lucis“. Vnitřní poměry v Anglii však rozsáhlejší realizaci reformem znemožnily a Komenský odchází reformovat školství ve Švédsku (1642). Ve Švédsku ho zastihuje konec třicetileté války a trpké zklamání nad tím, že Švédsko nepomohlo českým emigrantům. Komenský spoléhá již jen na pomoc Boží a jako poslední biskup Jednoty bratrské píše „Kšaft umírající matky Jednoty bratrské“ (1650). V letech 1650 - 1654 pobývá v Uhersku, odkud opět odjíždí do Lešna. V roce 1656 je Lešno zničeno Švédy, přičemž shořelo i množství Komenského rukopisů. Na pozvání přítele odjíždí do Amsterodamu, kde vychází jeho čtyřdílná „Opera Didactica Omnia“ (1657). V Amsterodamu umírá 15. 11. 1670. Je pochován v Naardenu.

Jan Ámos Komenský

¹ První kniha o hluchotě byla napsána již roku 1591. Je to **Traktát o hluchotě a němotě**, který vydal **Salomon Alberti**, profesor univerzity ve Wittenbergu. Kniha teprve před nedávnem objevil náhodou švýcarský badatel Werner (cit. V. Strnadová).

Komenský se na jednom místě své knihy „Vševýchova” zmiňuje i o vzdělávání zdravotně postižených.

Je otázka, zda tedy i slepí, hluchí a zaostalí... mají být přibráni ke vzdělávání? Odpovídám: 1. Z lidského vzdělávání se nevynímá nic, leč nečlověk. Pokud tedy mají účast na lidské přirozenosti, potud mají míti i účast na vzdělání. Ba spíše tím více pro větší nutnost vnější pomoci, když si příroda pro vnitřní nedostatek nemůže pomoci sama. 2. Zejména když příroda, bylo-li jí po některé stránce zabráněno rozvinouti svou sílu, rozvine ji po jiné stránce tím zdatněji, jen když se jí pomůže. Vždyť příklady ukazují zřejmě, že od narození slepí vyspěli jen za pomoci sluchu ve znamenité hudebníky, právníky, řečníky atd., podobně jako od narození hluchí vyspěli ve vynikající sochaře, řemeslníky... Od učení moudrosti a vzdělávání ducha nemá být nikdo vynímán, neřku-li vzdalován. Leč bychom chtěli udělat křivdu nejen tomu jednotlivci, ale celé podstatě lidství...

Jan Ámos Komenský. Vševýchova.

Cit. B. K.: Jan Ámos Komenský a výchova neslyšících.

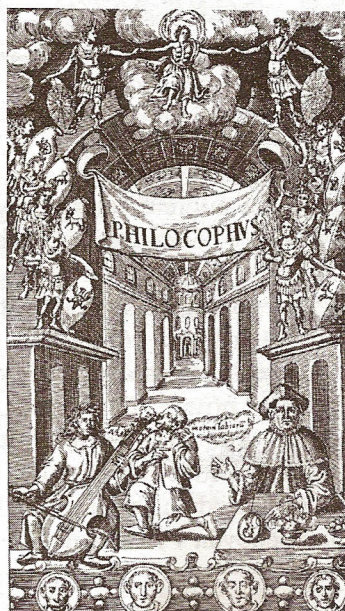
Zpravodaj SČSI - Vydání pro sluchově vadné,

roč. XII, č. 3, březen 1962, str. 6.

Základní filozofická myšlenka Komenského, že dítě musí nejprve znát věc a pak se teprve naučit její slovní pojmenování (tedy nejprve zvládnout pojem a teprve druhotně slovní nálepku), je mimořádně silným argumentem i pro zastánce bilingvního vzdělávání neslyšících, který se stále poměrně málo používá.

Velcí učitelé stále více obhajovali praktickou zkušenost žáků, výcvik smyslů, potřebu experimentování. Do školství přichází tzv. realismus.

John Bulwer V polovině 17. století uveřejnil dvě znamenité knihy **John Bulwer**, výborný anglický lékař. První dvojdílná kniha z roku 1644 se jmenovala „Chirolgia a Chironomia”. Chirolgií nazýval Bulwer prstovou abecedu, chironomií znakovou řeč (manuální rétoriku). Jeho nejdůležitější prací však je „Philocophus: or, The Deaf and Dumb Man's Friend (Philocophus aneb přítel hluchoněmého)”, která vyšla v roce 1648. V podtitulu knihy se říká „Pravdivá ukázka jemného umění, které může uschnouti od narození hluchoněmého, pozorovati očima a tak slyšeti to, co člověk mluví od pohybujících se rtů a tak se i naučiti mluvíti jazykem.” Je to vlastně první práce zabývající se systematicky odezíráním.

Bulwerova kniha Philocophus
Obrázek 39

Své názory na vzdělávání neslyšících popsal jiný Angličan **George Dalgarno** (1626 - 1687) v knize „Didascalocophus, or the Deaf and Dumb Man's Tutor (Didascalocophus aneb vychovatel hluchoněmého)” v roce 1680. Zavrhoval orální metodu a za základ vzdělávání neslyšících považoval psaní a čtení. Vymyslel vlastní „prstovou abecedu”, která měla podobu rukavice s napsanými jednotlivými písmeny, na které se ukazovalo. Jakkoliv se to může zdát kuriózní, byla jeho metoda použitelná i pro zobrazování znaků slepohluchým.

George
Dalgarno

Ve druhé polovině 17. století se učitelství stává stále více povoláním - jedním z možných způsobů, jak si vydělávat na živobytí. Také ti, kteří docílili určitých úspěchů ve vzdělávání několika neslyšících, pomýšlejí na to, že by se vzdělávání sluchově postižených mohlo stát jejich profesí. V tomto velice soutěživém období však bylo hodně obtížné udržet si trvalý zdroj příjmů, pokud člověk neměl na něco určitý druh monopolu. Učitelé neslyšících tedy začali své postupy - ke škodě celého oboru - tajit. Jsou známy první případy vášnivých pří o prioritu nebo o metodu, z nichž asi nejznámější je vášnivý spor o prvenství mezi prvními anglickými učiteli neslyšících, členy Královské společnosti, **Johnem Wallisem** (1616 - 1703) a **Williamem Holderem** (1616 - 1696 nebo 8). Později jiný Angličan, **Henry Baker** (1698 - 1774), hrozil dokonce svým žákům pokutou 100 liber, pokud někde prozradí, jakým způsobem je učí mluvit.

John Wallis
William Holder

William Holder
Obrázek 40

John Wallis
Obrázek 41

Na rozdíl od jiných popsal své postupy velice otevřeně švýcarský lékař **Johann Konrad Amman** (1669 - 1724). V roce 1692 vydal v Amsterdamu latinsky knihu „Surdus Loquens (Hluchý mluvící)” a v roce 1700 její podstatně rozšířenou verzi „Dissertatio de Loquela (Pojednání o řeči)”. Amman je považován za zakladatele oralismu ve vzdělávání neslyšících. Dokonce písemně však připustil to, co je pro orální vzdělávání neslyšících běžné - velice pečlivě si vybíral své žáky a odmítal ty, u kterých očekával neúspěch. Byl znamenitý praktik: tak např. při výuce mluvení používal odhmatávání chvění hlasivek. Byl první, kdo popsal použití logopedického zrcadla. Ammanovy knihy se velmi rozšířily a ovlivnily řadu učitelů v 18. a 19. století.

DISSERTATIO
DE
LOQUELA

Vox humana, & loquendi artificium
ex originibus suis eruuntur
Sed & traduntur media, quibus ii,
qui ab incunabula

SURDI & MUTI

Acquirunt, loquentiam adpiscunt, & recte & distincte
loquuntur, & sua illa videntur possunt.

AUCTORE
JO. CONRADO AMMAN, Med. Doct.

Floruit in anno, 1692, quae postea edita sunt.

AMSTELÆDAMI.

Apud JOANNEM WOLTERUM

MDCC.

Ammanova kniha
Obrázek 42

Johann
Konrad
Amman

Johann Konrad Amman
Obrázek 43

Johann Konrad Amman se narodil v roce 1669 v Schaffhausenu ve Švýcarsku. Studoval lékařství v Basileji. Promoval v osmnácti letech. Potom se vydal na studijní cestu po Evropě. V Holandsku se mu tak líbilo, že se v roce 1690 usadil v Amsterodamu. Kromě lékařské praxe se začal věnovat i výuce neslyšících. V Amsterodamu ho navštívil haarlemský kupec Pieter Koolaert a požádal ho, aby se ujal vyučování jeho hluché dcery Esther. Amman se kvůli tomu dokonce přestěhoval do Haarlemu. Koolaertovi věnoval i své holandské vydání své knihy *Hluchý mluvící*. K rozpracování orální metody ho vedly především náboženské důvody. Věřil totiž, že mluvená řeč je božského původu a jenom mluvenou řečí se můžeme povznést k Bohu. V roce 1694 se oženil s Mariou Birrius a měli nejméně čtyři děti. Zemřel na svém statku ve Warmondu u Leidenu v roce 1724.

XVIII. století

Po Paschovi byl druhým historicky doloženým otcem, který se stal učitelem vlastních neslyšících dětí, magistr **Georg Raphael** (1673 - 1740) z Lüneburgu. Z jeho šesti dětí byly tři dcery neslyšící. Prostudoval všechny dostupné knihy - především Ammanovy - a rozhodl se, že své dcery bude vzdělávat sám. Zvláště u nejstarší dcery Magdalény dosáhl znamenitých výsledků. Své poznatky popsal emotivně v knize „Die Kunst Taube und Stume reden zu lehren, an dem Exempel seiner eigenem Tochter gezeiget von M. Georg Raphaeln, Pastore der Kirchen zu St. Nicolai in Lüneburg. (Umění, jak hluchoněmé naučit mluvit, na příkladu své vlastní dcery ukázal M. Georg Raphael, pastor u sv. Mikuláše v Lüneburgu)”. Kniha vyšla v roce 1718 a v dalším vydání v roce 1801 v Lipsku.

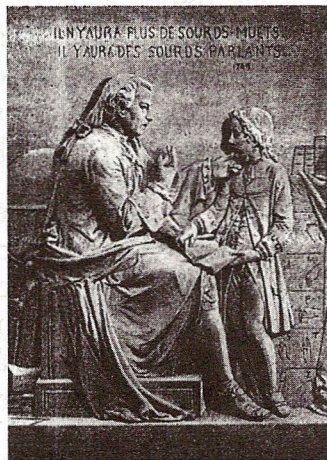

Georg Raphael (1673 - 1740)
Obrázek 44

Georg Raphael se narodil 10. září 1673 v Lubinu. V roce 1696 začal studovat na univerzitě v Rostocku. Živil se různými způsoby. Byl úředníkem v Rostocku, profesorem na střední škole v Lüneburgu a později pastorem v tamějším kostele sv. Mikuláše. Jeho nejstarší neslyšící dcera Magdaléna se narodila 13. 5. 1708. V roce 1711 se Raphael dozvěděl o Ammanově knize. Dceru začal systematicky učit v roce 1715. Magdaléna byla velice inteligentní a rychle se učila. Naučila se číst a psát i mluvit, i když její mluva zcela srozumitelná nebyla. K velkému otcově žalu však Magdaléna zemřela ve svých pouhých dvaceti letech. Georg Raphael zemřel 5. června 1740.

Okolo roku 1669 se ve Francii narodil **Etienne de Fay** - od narození neslyšící. V pěti letech byl dán na výchovu do opatství sv. Jana v Amiens. Není známo, kdo a jak Etienna učil. Skutečností však je, že mladý de Fay získává nejen znalost čtení a psaní, ale zvládá i matematiku, geometrii, mechaniku a kreslení. Má hluboké znalosti historie. Etienne de Fay se stává architektem a podle jeho plánů je celé opatství přestavěno. Je však i vynikajícím řezbářem a knihovníkem. Pro nás je nejdůležitější, že pomocí znakového jazyka učí i několik neslyšících žáků. Nejznámějším žákem „starého hluchoněmého z Amiens“, jak byl obecně přezdíván, byl neslyšící šlechtický synek Azy d'Etavigny.

Etienne
de Fay

Jacobo Rodríguez Pereira
Obrázek 45

Vzdělávání Azyho d'Etavigny se po Fayově smrti ujímá v roce 1746 **Jacobo Rodríguez Pereira** (1715 - 1780). Narodil se v židovské rodině ve Španělsku, ale rodina musela uprchnout před pronásledováním do Portugalska. Odtud se v roce 1734 přestěhovali do Bordeaux ve Francii. Pereira se zajímal o neslyšící již od svých 19 let. Docílil pozoruhodného úspěchu ve vzdělávání dvou neslyšících a své výsledky veřejně demonstroval před vědeckou komisí Akademie v Caen. Příznivá zpráva této komise ho přivedla až do Paříže, kde získal další žáky.

Jacobo
Rodríguez
Pereira

Z několika dopisů rodičům jeho žáků vyplývá, že Pereira používal jednoruční prstovou abecedu, ve které však jednotlivé znaky neodpovídaly písmenům, ale fonémům (předchůdce Cued Speech? - viz str. 70). Pereira používal i posunků. Maximálně využíval odhmatávání vibrací hlasivek, aby svým žákům přiblížil zvuk. Byl si vědom, že kromě neslyšících existují i nedoslýchaví, pro které používal sluchový trénink.

Pereirovi se za jeho práci dostalo plného zadostiučinění. Byl bohatý a jeho žáci známí. Získal řadu poct od Francouzské akademie věd a dostalo se mu královské penze.

Nicméně i Pereira držel své postupy ve veliké tajnosti. Vždy si přál, aby v jeho práci pokračovali členové jeho rodiny. Podařilo se mu je však utajit i před vlastní rodinou, takže po jeho smrti nikdo nedokázal na jeho práci navázat. Jeho syn zemřel mladý a zanechal svou ženu a dvě děti v bídě.

První školy pro neslyšící

První školy byly soukromé nebo církevní. Teprve v 18. století a na začátku 19. století dochází v mnoha zemích ke vzniku jakéhosi „státního“ školství.

- Rakousko** V **Rakousku** zavedla organizaci obecného školství císařovna Marie Terezie v roce 1775. Všeobecný školský zákon vypracoval opat Jakub I. Felbiger, který vycházel ze zásad Komenského - škola musí být pro všechny. Školy byly rozděleny na triviální (jedna až dvě třídy), hlavní (tři až čtyřleté) a normální (později z nich vznikla šestitřídní gymnázia). Povinná školní docházka pro děti od 6 do 12 let byla uzákoněna teprve 11. srpna 1805. Zákon ze 14. května 1869 (č. 62) pak zmocnil Ministerstvo kultury a vyučování, aby „ustanovilo všecko, co náleží k vnitřnímu uspořádání škol“. Osmiletá povinná školní docházka byla zavedena až za první republiky tzv. Malým školským zákonem v roce 1922. Nikoliv však pro neslyšící. Pro ty zavedli povinnou školní docházku až komunisté v roce 1948.
- Anglie** V **Anglii** se v té době aristokracie dívala na státní školství s nedůvěrou, protože si byla vědoma, že větší vzdělanost širokých vrstev obyvatelstva by mohla ohrozit její výsadní postavení ve společnosti. Vzdělání je totiž ta nejsilnější zbraň i největší bohatství. Přesto i šlechta musí nějak reagovat na volání obyvatelstva, které požaduje zpřístupnění škol i pro chudé. Zakládání státních škol se však brání a raději zakládá různé charitativní školy (včetně škol pro neslyšící).
- Francie** Ve **Francii** se vytváří pevně organizovaná státní autorita (kterou bychom dnes nazývali ministerstvem školství) zodpovědná za vzdělávání. Postupně získává značný vliv na vzdělávání ve Francii, a to včetně vzdělávání neslyšících.
- Německo** V **Německu** vzniká systém státem podporovaných škol. Státní úředníci sledují výsledky soukromých škol ve svých okresech. Je-li škola dobrá, dostane se jí patronace od státu. Byl to přesně opačný vývoj, než jaký známe ve světě dnes. Státní příspěvek dostaly jenom ty nejlepší školy a být „státní“ školou tehdy znamenalo být školou prestižní.
- Henry Baker** Patrně první školu pro neslyšící v dnešním smyslu slova založil Angličan **Henry Baker** (1698 - 1774). Původním povoláním byl knihkupec, kterého udělalo známějším několik článků o mikroskopu. Ve 22 letech navštívil svého příbuzného advokáta Fostera. Jeho dcera Jane byla hluchá. Foster přemluvil Bakera, aby se s Jane pokusil něco udělat. Prý se mu podařilo naučit ji číst, psát, mluvit i odezírat. Povzbuzen tímto úspěchem otevřel v roce 1720 soukromou školu v Londýně. O Bakerových metodách však nic známo není. Velice úzkostlivě totiž své postupy tajil. Již jsme se o něm zmiňovali s tím, že žákům zakazoval prozrazovat jeho učební metodu pod pokutou 100 liber.
- Dynastie Braidwoodů ve Skotsku a v Anglii** Mnohem známější školu však založil Skot **Thomas Braidwood**¹. V roce 1760 ho navštívil bohatý obchodník sir Alexander Schirref, který měl syna ohluchlého ve třech letech, a prosil ho, aby se ujal jeho výchovy. Braidwood nevěděl o vyučování neslyšících nic, ale považoval to za zajímavou výzvu osudu. Začal chlapce učit mluvit, odezírat a psát. Patrně i proto, že šlo pouze o ohluchlého, se úspěch dostavil.

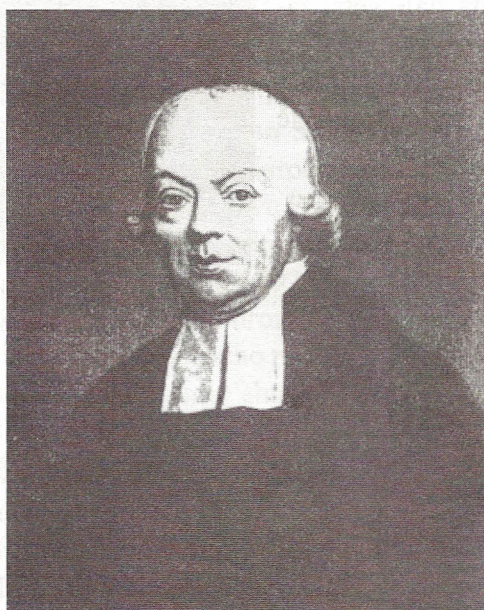
¹ **Thomas Braidwood** se narodil v roce 1715. Vystudoval univerzitu v Edinburghu. Učil na střední škole a pak si v Edinburghu založil vlastní matematickou školu. Zemřel v roce 1806.

To Braidwooda povzbudilo natolik, že přijal výuku dalšího neslyšícího - syna londýnského lékaře dr. Douglase. I s ním uspěl a chtěl otevřít veřejnou školu. Nepodařilo se mu však získat žádné prostředky od sponzorů, za které by mohl vyučovat i žáky chudších rodičů. Po tomto zklamání se rozhodl, že ze vzdělávání neslyšících udělá tajnou rodinnou záležitost - nikomu cizímu nechtěl prozradit, jaké metody používá. I přes to, že se mu žádné veřejné dotace nepodařilo sehnat, žáků mu přibývalo. Přibral si proto jako spolupracovníka svého synovce Johna Braidwooda. V roce 1783 se rozhodli školu přestěhovat ze Skotska do Hackney u Londýna. Škola natolik prosperovala, že Braidwood přizval dalšího synovce Johna Watsona. Ten se teprve po smrti Thomase Braidwooda odvážil porušit rodinný závazek mlčenlivosti a v roce 1809 vydal dvousvazkovou knihu o vzdělávání neslyšících. Metoda Braidwoodů byla orální, začínali výslovností fonémů, které kombinovali do slabik a později do slov. Používali dvouruční prstovou abecedu.

Ve vzdělávání neslyšících pokračoval i syn a vnuk Thomase Braidwooda. V roce 1820 měla škola již 200 žáků. Dynastie Braidwoodů ve vzdělávání neslyšících v Anglii skončila až roku 1826, kdy se ředitelem jejich školy stal Švýcar Louis du Puget.

Ve druhé polovině 18. století se vynořuje jméno, které je v historii vzdělávání neslyšících patrně to vůbec nejslavnější:

Abbé de l'Épée (25. 11. 1712 - 23. 12. 1789)

Charles Michel de l'Épée
Obrázek 46

Chtěla bych být velkou umělkyní, bych dovedla nejkrásněji vyjádřit to, co v mém srdci hárá a co naplňuje mé oči slzami při vyslovení jména „abbé de l'Épée”.

Jitka Haunerová-Staňková: Abbé Charles Michel de l'Épée.
Svépomoc hluchoněmých, roč. I, č. 9, prosinec 1926, str. 3.

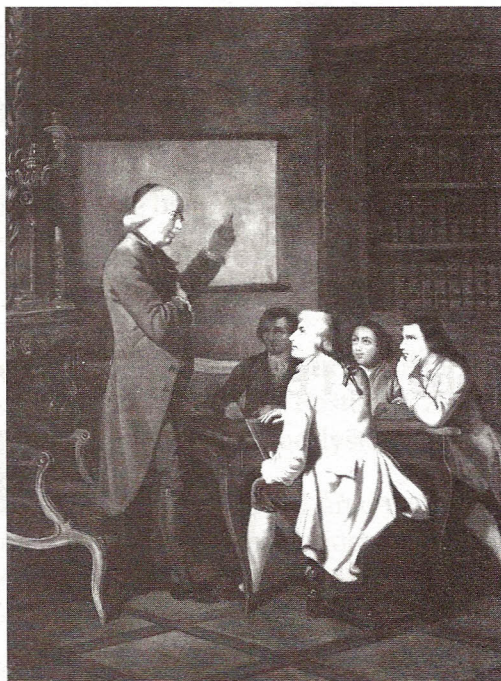
Abbé de l'Épée

Charles Michel de l'Épée se narodil ve Versailles ve Francii 25. 11. 1712 v rodině královského dvorního architekta. Dostalo se mu dobrého vzdělání, které ho předurčilo ke kněžské dráze. Již v 17 letech byl vysvěcen na kněze. Když však měl podepsat přísahu víry, došel k názoru, že je v rozporu s jeho vnitřním přesvědčením. Pokoušel se stát právníkem, ale ani v tom nenalezl to, co hledal. Nakonec se opět vrátil k bohoslovectví a jeho přítel prelát Bosquet z Troyes mu pomohl získat místo kanovníka a kazatele. Po smrti tohoto přítele ho však pařížský arcibiskup opět zbavil úřadu. To de l'Épéeho pokořilo a roztrpčilo. Žil v tichosti v Paříži (finančně byl zajištěn z dědictví po svém otci dostatečně) a věnoval se pomoci chudým. Náhoda ho někdy kolem roku 1765 přivedla do jednoho pařížského domu, kde našel dvě hluchoněmé dívky - dvojčata. Základy vzdělání se jim pokoušel poskytnout jiný kněz (Père Vanin), který však nedávno zemřel. Matka dvojčat uprosila de l'Épéeho, aby ve vzdělávání dívek pokračoval.

Úspěch, který měl Epée se vzděláváním hluchoněmých sester, mu brzy přivedl další žáky. Jednoho dne se mu náhodou dostala do rukou kniha Pabla Boneta. De l'Épée se naučil španělsky jenom proto, aby si ji mohl přečíst. Znal rovněž knihy Ammanovy. Nicméně jeho pedagogické techniky jsou zcela původní.

Francouzský
Národní institut
pro neslyšící

Epéeho škola (1770 - později **Národní institut pro neslyšící**) se postupně zvětšovala a vzbuzovala stále větší zájem veřejnosti. Přestože Ludvík XVI. věnoval škole výnosy zrušeného kláštera, financoval ji de l'Épée převážně ze svých vlastních příjmů.

Hodina abbého de l'Épée
Obrázek 47

Josef II.

Josef II. zakládá školu pro neslyšící ve Vídni (obdobný motiv se objevil i na rakouské poštovní známce)
Obrázek 48

Pro dějiny vzdělávání neslyšících v Čechách je důležité, že de l'Épéeho ústav navštívil císař Josef II., který hledal pomoc pro jednu mladou neslyšící vídeňskou dívku. De l'Épée nabídl císaři dvě možnosti, buď pošle dívku do Paříže, nebo pošle někoho, koho de l'Épée vyškolí ve vzdělávání neslyšících. Josef II. poslal do Paříže arcibiskupova ceremoniáře pátera Friedricha Storka. Spolu se Storkem navštívil de l'Épéeho i další Vídeňák Joseph May, který v tu dobu pobýval v Paříži. Stork s Mayem po svém návratu do Vídně otevřeli v roce 1779 první ústav pro neslyšící v Rakouské monarchii. Ředitelem se

stal Stork. Stork s Mayem se neměli rádi a lišili se v názoru na vyučovací metodu. Stork zastával metodu Epéého, May byl více orální. Storkovi, který byl chráněncem císaře Josefa II., se podařilo Maye z vídeňského ústavu vypudit, ale po smrti Josefa II. mu to May oplatil a stal se ředitelem on.

Abbé de l'Epée se od většiny svých předchůdců lišil v několika zásadních věcech:

De l'Epéého
zásady

- a) snažil se poskytnout vzdělání co největšímu počtu neslyšících,
- b) byl naprosto otevřený a své metody před nikým netajil,
- c) byl průkopníkem používání znakového jazyka ve vzdělávání neslyšících.

V roce 1776 vydává knihu „Instruction des Sourds et Muets par la Voie des Signes Méthodiques (Vzdělávání hluchoněmých pomocí metodických posunků)” a její velice rozšířenou verzi v roce 1784 pod názvem „La Véritable Manière d'Instruire les Sourds et Muets, Confirmé par une Longue Experience (Pravdivý způsob vzdělávání hluchoněmých ověřený dlouholetou zkušeností)”.

De l'Epée byl přesvědčen, že znaky, které si neslyšící vytvářejí, jsou jejich mateřským jazykem, jenž má v jejich vzdělávání nezastupitelnou úlohu. Pokoušel se tyto znaky rozvinout do dobře propracovaného systému. Nikomu nebránil, aby neslyšící učil artikulaci (sám ji učil také a vymyslel mj. i řadu geniálních logopedických pomůcek), svou dobu však předběhl v tom, že byl přesvědčen, že neslyšící mohou plnohodnotně myslet ve znacích.

Abbé de l'Epée umírá 23. prosince 1789 ve věku 77 let, milován svými žáky i učiteli neslyšících, které učil, a známý v celé Evropě.

Po de l'Epéého smrti je ředitelem školy jmenován v roce 1790 Ludvíkem XVI. de l'Epéého žák **Roch Ambroise Cucurron Sicard** (1742 - 1822). Ludvík XVI. ještě stačil v roce 1791 změnit školu na Národní institut pro neslyšící podporovaný z veřejných fondů. V tu dobu již však ve Francii zuřila revoluce a Ludvík XVI. byl v lednu 1793 popraven. Také Sicardovy osudy ve Francouzské revoluci by vydaly na napínavý román. 26. srpna 1792 byl z Institutu odvezen do vězení s obviněním, že je nekonformní kněz a hrozila mu smrt. Jeho neslyšící žáci se za něho resolutně postavili a napsali Národnímu shromáždění petici žádající Sicardovo propuštění. Národní shromáždění ocenilo petici neslyšících potleskem a Sicarda osvobodilo. Propouštěcí rozkaz se však ztratil a Sicard byl málem ubit rozzuřenou chátrou. V nebezpečí smrti byl ještě několikrát, ale nakonec byl přece jenom osvobozen. Poměry za francouzské revoluce se však měnily ze dne na den a včerejší vítězové končili dalšího dne pod gilotinou, kam je poslali jejich bývalí soudruzi. Sicard nakonec raději odešel z Paříže.

Roch Ambroise
Cucurron Sicard

Roch Ambroise Cucurron Sicard
Obrázek 49

První slovník znakového jazyka V době svého exilu v Saint Morceau vydává knihy „Grammaire Generale, Cours d'Instruction (Kurs obecné gramatiky)“, ale především první slovník znakového jazyka „Théorie des Signes (Teorie znaků)“.

Roch Ambroise Auguste Bébian Sicardovým nástupcem v pařížském Institutu se stává **Roch Ambroise Auguste Bébian** (4. 8. 1789 - 24. 2. 1839). Ten si bere jako asistenta mladého neslyšícího žáka **Laurenta Clerca** (1785 - 1869). Laurent Clerc se později stává prvním neslyšícím učitelem neslyšících v USA a jeho pomník najdeme v areálu Gallaudetovy univerzity ve Washingtonu.

Laurent Clerc
Obrázek 50

Francouzská metoda V době Sicardovy smrti v roce 1822 se metoda vzdělávání neslyšících pomocí znakového jazyka, prstové abecedy a písma začíná nazývat francouzskou metodou.

Německá metoda Oproti ní stojí tzv. metoda německá, která je synonymem pro ryze orální metodu. Je pochopitelné, že vznikla právě v Německu, protože Němci byli tradičně velice nesnášenliví vůči menšinám a každé jinakosti. Myšlenka, že by se právě neslyšící mohli způsobem své komunikace odlišovat, pro ně byla těžko přijatelná. Zakladateli německé metody jsou pastor **Otto Lasius** (zemřel 1779) a pastor **J. F. L. Arnoldi**, autor knihy „Praktische Unterweisung Taubstumme Personen Reden und Schreiben zu Lehren (Praktický návod, jak naučit hluchoněmé mluvit a psát)“ - 1777. Hlavním otcem německé metody však je Samuel Heinicke.

Otto Lasius
J. F. L. Arnoldi

Samuel Heinicke (10. 4. 1727 - 30. 4. 1790)

Samuel Heinicke Samuel Heinicke se narodil 10. dubna 1727 jako syn zámožného rolníka v Nautschützu u Weissenfelsu. Rodiče chtěli, aby se stal farmářem, a pokoušeli se ho oženit proti jeho vůli. Proto ve 24 letech utíká z domova a vstupuje do armády. Byl přijat do osobní gardy saského panovníka. Využívá každé volné chvíle k sebevzdělání, naučil se francouzsky a latinsky a zdokonaloval se v hudbě.

Přivydělává si vyučováním žáků z bohatých rodin. Kolem roku 1755 se mezi jeho žáky objevuje hluchoněmý chlapec. Heinicke si prostudoval Ammanovu knihu Surdus Loquens a docílil ve vzdělání chlapce pozoruhodné výsledky.

V sedmileté válce byl Heinicke zajat, ze zajetí však uprchl a uprchl i z armády. Od roku 1768 se ukrýval v malé vsi Eppendorf u Hamburku, kde byl varhaníkem a učitelem. Rok po svém příchodu do Eppendorfu již vyučoval dalšího neslyšícího, a to syna tamního mlynáře. V roce 1774 měl již pět žáků a o jeho úspěších se začalo psát v novinách i časopisech. Do školy v Eppendorfu začala chodit řada vzácných návštěv. Jednou ho navštívil vysoký důstojník, který mu slíbil přímluvu u vlády v Sasku, aby mu prominula jeho desertci. V roce 1777 si jej pozval sám saský kurfiřt Friedrich August a nejen že mu odpustil útěk z armády, ale nabídl mu vysoký roční plat. Heinicke se přestěhoval do Lipska, kde v roce 1778 založil ústav, který měl hned od počátku devět chovanců. Snažil se, aby se jeho ústav stal ústavem státním, ale to se mu nepodařilo. Zemřel v chudobě 30. dubna 1790.

Samuel Heinicke
Obrázek 51

Heinickeho metoda byla přísně orální. Nechtěl, aby se jeho žáci nejprve učili číst a psát, protože by „ztratili zájem o mluvení“. Byl si však vědom, jak těžké je pro neslyšící zapamatovat si výslovnost zvuků a pokoušel se alespoň samohlásky spojit s chutí (voda, ocet, sladká voda atd. - např. silný sladký roztok vyvolával stažení úst na „o“).

Heinickeho
metoda

Heinicke byl bojovným obhájcem orální metody. Když se dozvěděl, že abbé Stork založil školu ve Vídni, kde vyučuje francouzskou metodou, napsal mu velice hněvivý dopis. Psal mu, že znaková řeč je z pedagogického hlediska škodlivá, a pozval ho na návštěvu. Stork skutečně Lipsko navštívil, ale Heinickeho výsledky na něj neudělaly žádný dojem.

De l'Épée napsal Heinickemu přátelský dopis, ve kterém obhajuje svou metodu a klade mu řadu otázek. Heinicke na otázky neodpověděl, později si však oba muži vyměnili několik dopisů, aniž by jeden druhého sebeméně přesvědčil.

Rozpoutání
orálně-manuální
kontroverze

Orálně manuální kontroverze tak byla plnou silou rozpoutána a přetrvává až dodnes. Lze ji označit za jeden z nejzajímavějších jevů nejen v pedagogice, ale v humanitních oborech vůbec, protože je ryze emocionální a racionálním argumentům v ní nikdo nevěnuje pozornost. Lze ji srovnávat s diskusemi o trestu smrti, umělém přerušení těhotenství či o uzákonění registrovaného partnerství homosexuálů. Je sporem učitelů, logopedů, psychologů, otorinolaryngologů, foniatrů a dalších profesionálů okolo neslyšících. Samotných neslyšících se na jejich názory nikdo neptal.